

A HONVÉD FOLYAMI FLOTTILLA VÁZLATOS TÖRTÉNETE ÉS A HOZZÁ KAPCSOLÓDÓ JELVÉNYEK

Kenyeres Dénes alezredes

Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezményben Magyarország kormánya vállalta, hogy fegyveres erejében tengeri /vízi/ erőket is fenntart. A kormánynak kellett gondoskodni a magyar víziutak aknamentesítéséről és hajózhatóvá tételéről. Dezsényi Miklós folyamőr százados kapott megbízást 1945 elején egy hadihajós alakulat megszervezésére. Március közepére egy 27 főből álló kerettel megalakult a Honvéd Hadihajós Osztály magva. A korabeli bélyegzők tanúsága szerint áprilisban az alakulat megnevezése: Magyar Hadihajós Aknakereső Osztály volt. Az elnevezés júliusban Magyar Honvéd Hadihajós Osztályra változott. Az Osztály április 16-án Budapestre költözött.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság /SZEB/ körvonalazta az Osztály kötelességét is, működjék közre a Dunán - a szovjet DunafloTTilla alárendeltségében - az aknamentesítésben, önállóan szedje fel az aknákat a Balatonból. A Dunán állítson fel aknafigyelő és aknaleszerelő állomásokat, továbbá kezdje el az elsüllyedt hajók kiemelését, a hajózóút kijelölését és biztosítását.

Az alegység azonnal megkezdte a begyűjtött műszaki szakanyag folyamatos javítását az Újpesti Szentár szerszámgépeivel. A SZEB utasítására az Osztály kidolgozta 36 aknafigyelő őrs felállítási helyének szervezési- és állománytervét. A dunai aknafigyelő-jelentő század parancsnokává Hajdú Zoltán folyamőr főhadnagyot nevezték ki. A felállítási helyek elfoglalásának időpontját a szovjet parancsnokság 1945. május 14-re szabta meg. /Ezt a dátumot fogadta el a Honvéd Flottilla a jogelőd megalakulása időpontjának./

Az aknafigyelő őrsök a Dunán a következő helyeken voltak felállítva:

Az 1. aknafigyelő szakasz: Vác, Sződliget, Alsógöd, Dunakeszi.

A 2. aknafigyelő szakasz: Albertfalva, Érd, Dunafüred, Ercsi, Szigetújfalva, Adony és Szinatelep - hajóállomás. Az őrsöknek jó kapcsolatot kellett kiépíteni a lakossággal, hogy értékelhető információt kaphassanak a figyelt folyamszakaszokról. A Hadihajós Osztály parancsnoka május 16-án jelentette a szovjeteknek, hogy az őrsök elfoglalták az előre kijelölt állomáshelyeket.

A hadihajózás akna megfigyelő-jelentő szolgálatát 1945 nyarán átalakították négy aknaszerelő állomássá. A négy állomás a következő helyeken működött: Visegrád, Budapest, Adony és Dunaföldvár.

A fentiekkel párhuzamosan a Hadihajós Osztály megkapta az első önálló megbízását: a Balaton aknamentesítését. Az osztályon belül létrehoztak egy balatoni aknakutató osztagot, amely 1945. június 2-án indult el munkaterületére. Az osztag parancsnoka Petneházi Zalán százados, helyettese Hernádi Ferenc hadnagy lett. Először a Tihanyi-félsziget és a szántódi rév környékén dolgoztak. 1945. május 15-i adat szerint a itt németek 400 db érintő aknát telepítettek.

Egy aknakutató évekkel később így számolt be a Balatonon végzett munkáról: "Egyszerű, kezdetleges eszközökkel kezdtük el a munkát. Felszerelésünk néhány utászladikból állt. Reggeltől estig dolgoztunk. Nekünk kellett az aknákat is felderíteni. Délelőttöként 15-20 km-t eveztünk, s naponta 8-10 aknát szedtünk fel."

Alig két hónap alatt mintegy 240 db víziaknát emeltek ki a Balatonból és semmisítettek meg. A flottillások segítettek a déli parton az iszapban lévő taposóaknák kiszedésében is. Megközelítően 200 ezer ilyen aknát szedtek fel. Az osztagnál ekkor következett be az első tragikus baleset, Fritz István őrvezető bal lábát június 28-án felrobbanó akna leszakította. A balatoni mentesítő munka során kiemelték a Sió-csatornából az elsüllyesztett AN 1. jelzésű aknásznezádot. Kiemeltek két elsüllyesztett motorcsónakot is.

1946-ban a Hadihajós Osztály egy harminc fős csoportja - előre elkészített terv alapján - folytatta a Balaton aknamentesítését. A mentesítendő vízterületet mezőkre osztották és ennek alapján végezték az aknafelderítő, illetve -mentesítő munkát. Abban az évben a Balaton északkeleti, majd a következő évben a délnyugati részének aknamentesítését végezték el. Rendkívül fáradtságos és veszélyes, de eredményes munkát jelentett a parti nádasok átfésülése, mert ott nagyon sok aknát találtak. Siófok és Balatonszárszó aknamentesítésére 1946-ban 4750 munkaórát fordítottak.

A II. világháború után a békeszerződés időszakában a Hadihajós Osztály léte is megkérdőjeleződött. Addig igényt tartottak a szolgálatra, amíg a folyamatok és a Balaton vízének aknamentesítését végezték - utána már nem volt fontos a fenntartása. A műszakiakhoz akarták beolvasztani az osztályt, erre meg is kezdték a különböző lépéseket. 1946. január 1-én - munkavezetési és anyagi - ellátási szempontból a Műszaki Hadosztályba osztották. 1946. április 1-től szervezetileg is a Műszaki Vezetési Törzs állományába helyezték, s a neve Hajós

Osztályra módosult. Az Osztály szervezete egy hajós századra és egy folyambiztosító századra tagozódott. A hajós századhoz egy rohamcsónakos /rocsós/ és egy aknász szakasz tartozott. A folyambiztosító század két szakaszból állt. A Hadihajós Osztály parancsnokává Szigethy Zoltán alezredest nevezték ki, aki ezt a beosztást 1950. május 1-ig töltötte be.

A háború után a hadihajósok legfontosabb feladata a Duna és a Balaton hajózhatóvá tétele volt. Ezt a nagyon fontos munkát teljesítették, mert már 1948-ig mentesítették a különböző típusú aknáktól a vizeinket, és ezzel hajózhatóvá tették a víziutakat. Ott voltak a különböző roncsok /hidak, hajó és naszádok/ kiemelésénél is. Később a körülményekhez igazodva készültek fel a haza védelmére is, de a kiképzés mellett mindig ott voltak a különböző népgazdasági feladatok /jégtörés, árvízi munkák, elemi csapások/ következményeinek felszámolásánál, végrehajtásánál.

Ujabb szervezeti változások után az alakulat megnevezése 1948-ban Honvéd Folyamőrség lett, mely az 1. Honvéd Folyami Aknász-aknakereső alosztályra, illetve a 2. Honvéd Folyami Szentár Parancsnokságra oszlott. A Szentár a törzsre és a Műhely alosztályra tagolódott. Az alosztálynak a következő műhelyei voltak: hajóács, asztalos, lakatos, motorszerelő és villanszerelő. Az osztály 1948-ban több hajóval és egyéb vízijárművel rendelkezett.

Az évtized vége felé - a szocializmus rendszerré válása kapcsán, szovjet elvek szerint - megint átszervezték az egész hadsereget - köztük - a hadihajósokat is. 1949-ben az Osztály megnevezése: Honvéd Folyami Flottillá-ra módosult. Három alosztályt szerveztek benne:

- páncélos,
- aknász,
- aknafigyelő.

Már abban az évben Önálló Hadihajós osztályként szerepeltek az új hadrendben. Résztvettek - zászlóalj kötelékben - az 1950-ben megrendezett díszszemlén, ahol óriási sikert arattak. Akkor viselték először az új típusú tengerészkek színű egyenruhájukat. Még abban az évben az egység megnevezése Hadihajós Ezreddé módosult. A név s az üzemeltetett technika az elkövetkeztelt évtizedekben többször is változott.

Az 1951 őszi szervezésben a flottilla magasabbegység szintű szervezetre tért át. A parancsnok Bokros Mihály, később Nagy László őrnagy lett, majd 1957. április 19-től Zsenei László őrnagy. Az alakulat fedő- és postafiók száma: MN 9680.

Az 1980-as években egészen 1991-ig az Önálló Hadihajós Dandár nevet viselte, abban az időszakban Bozsik Tibor ezredes volt a parancsnoka. 1991. május 14-én - az egység megalakulásának évfordulóján - Újpest polgármestere új csapatzászlót adományozott a hajósoknak. Nevük attól a naptól ismét Honvéd Folyami Flottilla lett. Jelenleg - 1996-ban - az alakulat parancsnoka Varró Gábor alezredes. A hadsereg haderőreformja kapcsán bizonyára módosítja a Flottilla létszámát, és haditechnikáját. Bízunk benne, hogy e nagymúltú fegyvernemnek szép jövője is lesz.

A Honvéd Folyami Flottilla félévszázados dicső történetéhez, műszaki folyamhajózási és aknamentesítő tevékenységéhez, jubileumához, életéhez több jelvény is kapcsolódik. A fellelhető irodalom és a saját gyűjteményemben meglévő példányok feldolgozásán keresztül megkísérlem bemutatni ezeket a jelvényeket.

Folyami aknakutató jelvény 1948. (1.sz. ábra)

Az akkori Honvédelmi Miniszter, Veres Péter 1948. január 12-én a folyamokon, vizeken szolgálatot teljesítő aknakutató katonák számára új típusú aknakutató jelvényt rendszeresített négy fokozatban. A folyami aknakutató jelvény fokozatai:

a./ Folyami aknakutató emlékjelvény

Zöld zománcozású babérkoszorúval van ékesítve. Csak a súlyosabb sebesültek, illetve halál esetén az aknakutató közvetlen hozzátartozója kapta meg.

1.számú ábra: Folyami aknakutató jelvény 1948-ból

b./ Arany folyami aknakutató jelvény

Azon aknakutató katonák érdemelték ki ezt a fokozatot, akik egy évet dolgoztak a vizek aknamentesítésén.

c./ Ezüst folyami aknakutató jelvény

Ezt a fokozatot azon folyami aknaszedő katonák érdemelték ki, akik legalább 6 hónapot szolgáltak vízes aknamezőn.

d./ Bronz folyami aknakutató jelvény

Minden olyan folyami aknakutató viselhetette, akik a folyami aknamentesítésben résztvettek - a szolgálati időtől függetlenül.

A jelvény részletes leírása

A folyami aknakutató jelvény - a fokozatnak megfelelően - zöld tűzzománcozású, arany, ezüst vagy bronz babérkoszorúba foglalt halálfej, mely horgonyra illeszkedik. A halálfej is a fokozatnak megfelelő színű, kivéve az emlékjelvényt, ahol a halálfej és a horgony is aranyozott. A hátlapján a ruhára való felillesztésre szolgáló pántok vannak elhelyezve. A teljesítmény jelvényt a zubbony jobb felső zsebének közepén kellett viselni. Nagyon ritka jelvény. Viselését 1952. december 1-vel rendeleti úton - betiltották. Az állománytól össze kellett gyűjteni az igazolvánnyal együtt, s az MN Műszaki Parancsnokságra kellett leadni.

Méretei: 52 x 44 mm. Tömege: 4,2 gramm, vastagsága: 0,3 mm.

Anyaga: tombaklemez.

Flottilla jubileumi jelvény, 1975. (2.sz. ábra)

A Honvéd Folyami Flottilla megalakulásának 30. évfordulójára az alakulat parancsnoksága jubileumi emlékjelvényt készíttetett. Ezt a jelvényt az egység személyi állománya kapta meg, illetve a jubileumi ünnepségre meghívott vendégek.

A jelvény leírása: A köralakú, fémből készült jelvény előlapján egy hajó kormánykerekén 32,5 mm átmérőjű vörös csillag helyezkedik el, melynek középpontjában az akkori tüzaranyszíj 11x9 mm méretű államcímere látható. A csillag alsó szárai fölött 5 mm széles kék színű szalagon 1945-1975 évszámok vannak, alatta - középen - 30-as szám. A kormánykerék alsó részén nemzetiszínű szalagon nyomtatott nagybetűkből: FLOTTILLA

olvasható. A jelvény felső- és alsó részén látható a horgony. Hátlapján a feltűzésre szolgáló brosstű, illetve kettő darab pánt.

Méretei: 51x48 mm, vastagsága közepén: 4,5 mm, szélén: 3 mm.

Anyaga: tűzaranyozott, tűzzománczott bronz. Tömege: 38 gramm.

Vétel útján került 1977-ben a magángyűjteményembe.

2.számú ábra

3.számú ábra

Flottilla jubileumi jelvénye, 1985. (3.sz. ábra)

A 40 éves jubileumi ünnepségre rendelte meg, illetve készítette az alakulat az Állami Pénzverőben. Csak a meghívott vendégek, illetve az egység állománya kapta ezt a szépen kivitelezett emlékjelvényt.

Leírása: az érdemrend csillaghoz hasonlóan van elkészítve. Előlapján a főhangsúlyt az aranyozott ötágú csillag kapta. A csillag közepén a félkörívű zománczott nemzeti színű szalagon felirat olvasható aranyozott, nyomtatott nagybetűkből: MAGYAR NÉPHADSEREG, alatta aranszínű szalagon: FLOTTILLA. A csillag szárai között 3-3 sugár díszítés, a sugárnyaláb középső tagja szélesebb kiképzésű. A csillag alsó szárai között a sugárnyalábon az évfordulót kifejező 40-es szám egy pajzson helyezkedik el. Az egész jelvény felülete domború. A hátlapján a brosstű vízszintes helyzetben van felforrasztva.

Méretei: 54x50 mm. Vastagsága: 1.5 mm. A felület domborulata: 9 mm. Tömege: 36 gramm. Anyaga: tűzaranyozott, tűzzománcozott bronz.

A gyűjteményembe 1985-ben csere útján került.

Flottilla hímezett, díszített zubbony alkar jelzése 1985. (4.sz. ábra)

Az 1980-as évek közepén a Flottilla tisztikara s néhány veterán folyamórtiszt kijárta az illetékeseknél, hogy a fegyvernem visszakapja a folyamórtiszt díszegyenruhát. A díszegyenruha és a köznapi zubbony alsó részén a folyamórség /flottilla/ tiszti, tiszthelyettesi állománya díszített, hímezett horgonyt visel. A tiszti és zászlósi aranyozott, a tiszthelyettesi állomány kategória ezüstözött kivitelben hordja.

Leírása: Pajzs alakú fekete posztó alátétre a Honvéd Folyami Flottilla jelvénye van fémszálból felhímezve. A duplán keretezett pajzsban a horgony látható. Alatta pedig - vízszintes elrendezésben - nyitott babérágak vannak hímezve.

Mérete: 120x90 mm. Vastagsága: 3 mm.

A 90-es években változtattak a kidolgozásán, a felső pajzs csak egysoros keretet kapott, az egész alsó pajzs kiszélesedett, és szebb kivitelben készült el. Ennek mérete: 140x93 mm.

4.számú ábra: Díszített zubbony alkarjelvény két változata

Flottilla tányér- és baretsapka hímzett jelvénye (5.sz. ábra)

Az újonnan rendszeresített díszegyenruhához új típusú sapka jelvényeket is készítettek. Ezt a jelvényt a tányérsapka állórésze felső, előreeső részén, illetve a baretsapka elején hordják. A tisztek és zászlóások arany fémszálból, a tiszthelyettesek ezüst fémszálból és minden állomány kategória - a baretsapkán - barna selyem díszítéssel viseli.

Leírása: Ovális alakú jelvény, külső szélén belül nyitott babérmagány helyezkedik el, középen pedig - álló helyzetben - a horgony van kihímezve.

Mérete: 62x50 mm, de előfordul nagyobb méretben is.

5.számú ábra: Tányérsapka és barett hímzett jelvénye

Flottilla fegyvernemi jelvénye, 1945. (6.sz. ábra)

A honvédelmi miniszter 1945. szeptemberében kiadott Öltözködési Szabályzatában 12 fegyvernemi jelvényt, egy tábornoki fegyvernemi jelzést és 25 féle színű parolit rendszeresített. A fegyvernemi jelvényt a kihajtós zubbony gallérvárá kellett felvarrni. A folyamórség tengerészkek színű parolit kapott.

A folyamórség fegyvernemi jelvénye vékony fémlapból készült, a tisztek számára aranyozott, a tiszthelyettesek részére pedig ezüstözött kivitelben. Előlapján, középen - függőleges alakban - horgony van, amelyre rácsavarodik a hajókötél. Középen látható - keresztben - kettő db ágyúcső. Háttoldalán parolira való feltűzésre szolgáló fémhuzal.

Mérete: 23x23,5 mm, tömege: 0,9 gramm, vastagsága: 0,3 mm.

Nagyon ritka! Gyűjteményembe található egy-egy darab tiszti, tiszthelyettesi jelvény, mely csere útján került hozzám 1986-ban. Viselésüket 1947-ben megszüntették, azonban 1949-ig engedélyezték a tovább hordásukat - hiszen az újabb típust csak akkor rendszeresítették.

6.számú ábra: Flottilla fegyvernemi jelvénye, 1945.

Flottilla 1949M fegyvernemi jelvénye (7.sz. ábra)

A politikai változásnak köszönhetően 1949-ben megváltoztatták a fegyvernemi jelvények formáját is. A folyamórség fegyvernemi jelvénye akkor kapta meg a ma is viselt formáját.

Leírása: Független alakban a horgony látható, melynek szárán a tengerész /hajó/ kötél tekeredik fel. Ezt a jelvényt tengerészkék posztón viselték aranyozott, vagy ezüstözött lemezből.

Méretei: 16x11,5 mm. vastagsága: 0,2 mm, tömege: 0,3 gramm.

7.számú ábra: Flottilla 1949M fegyvernemi jelvénye

1957M. flottilla fegyvernemi jelvény (8.sz. ábra)

Az 1956-os forradalom után kiadott Öltözködési Utasításban már csak négy féle fegyvernemi szín szerepelt. A flottillások kékszínű fegyvernemi jelvényt hordtak. A jelvény formája, nagysága teljesen megegyezett az előzővel. Eltérés csak annyi, hogy a jelvény kicsit vastagabb anyagból készült és a mintázata közé kékszínű tűzzománc került. A tisztek aranyszínű, a tiszthelyettesek ezüstszerű jelvényt viseltek a parolin.

Leírása: A horgony külső széle, körben tűzzománcozott, a közte lévő rész pedig aranyozott, vagy ezüstözött. Hátlapján a feltűzésre szolgáló huzal van felforrasztva.

Méretei: 18x12 mm, vastagsága: 1 mm, tömege: 1,5 gramm.

Anyaga: tűzaranyozott vagy ezüstözött, tűzzománcozott fém.

Nagyon ritka jelvény! Ennek a típusnak a viselését a honvédelmi miniszter 1966. december 31-el megtiltotta. Ünnepi öltözethez a tiszti, tiszthelyettesi állomány hímzett, fémszálból készült fegyvernemi jelvényt viselt 1952-1957 között.

8.számú ábra: 1957M fegyvernemi jelvény

1967M flottilla fegyvernemi jelvény (9.sz. ábra)

A honvédelmi miniszter 1967. január 1-i hatállyal ismét szabályozta a fegyvernemi jelvények színeit, és a színes parolitikat akkortól megszüntette. Az ünnepi ruhán és a köznapi öltözetben úgynevezett díszített, a gyakorló ruhán sötétbarna, matt színű fegyvernemi jelvényt lehetett viselni. A sorállomány a kimenő öltözeteken krómzott kivitelű lemezből sajtolat vékony jelvényt hordott. Ezek a jelvények a napjainkban hordottakkal megegyeznek.

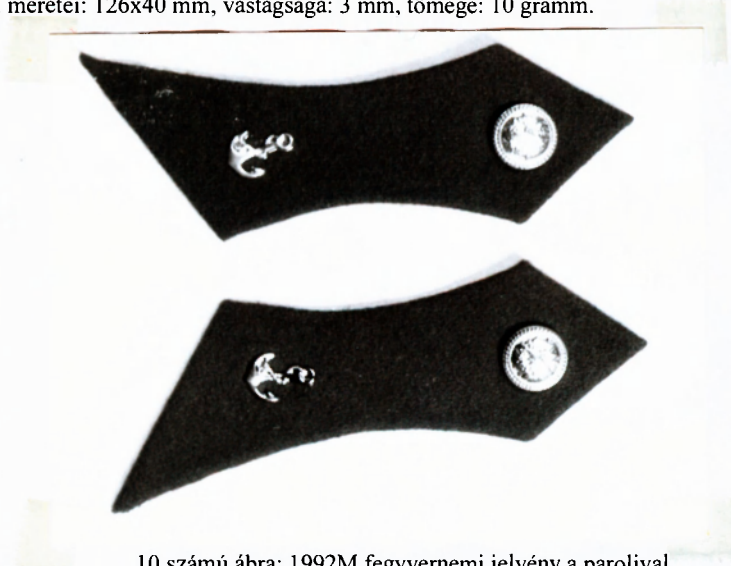
Méretei: azonosak a 7., 8. ábránál leírtakkal, eltérés, hogy nincs rajtuk tűzzománc díszítés.

9.számú ábra: 1967M fegyvernemi jelvény

1992M flottilla fegyvernemi jelvény a parolival (10.sz. ábra)

A HM Kollégiuma 1992. április 29-én ülésezett és döntött a Magyar Honvédség fegyvernemi színeiről. A döntés értelmében kilenc féle hajtóka-szint rendszeresítettek, kétféle tábornoki és 23 féle fegyvernemi jelvényt határoztak meg. A flottillasok visszakapták a sötétkék színű parolijukat. A köpeny parolin és a kistársasági zubbnyon viselik a főtisztek, tisztek és zászlósok aranyozott, a tiszthelyettesek krómozott kivitelben, a flottilla 1949M fegyvernemi jelvény változatát. A sorállomány a kimenő ruhán. A fegyvernemi jelvény fölött - csak a posztóköpenyen - a kicsi méretű arany vagy ezüst szúrós gomb van felillesztve. A paroli méretei: 126x40 mm, vastagsága: 3 mm, tömege: 10 gramm.

10.számú ábra: 1992M fegyvernemi jelvény a parolival

Flottilla karjelzés 1993 (11.sz. ábra)

A Magyar Honvédség parancsnoka 1992 évben engedélyezte, hogy - a külföldi hadseregek mintájára - a régi magyar hagyományokat is felújítva csapat-karjelzéseket tervezzenek. Az MH parancsnoka 1993-ban döntött - a felterjesztéseket követően - a rendszeresítésekről. A Honvéd Folyami Flottilla az elsők között kapta meg viselésre az engedélyt.

A karjelzés leírása: Sötétkék színű pajzsszegélyen, belül fekete színű pajzson a függőlegesen álló fehér horgony helyezkedik el.

Mérete: 75x61 mm. Csak a sorállomány viseli a kimenő öltözeten.

A fotókat Banka János /Kecskemét/ készítette 1995-ben, a magángyűjteményemben lévő példányokról, melyért a szerző azúton is hálás köszönetét fejezi ki.

11.számú ábra: Honvéd Folyami Flottilla sorállományú karjelzés, 1993.

Felhasznált irodalom

1. Gellért Tibor: Tűzszerészek, aknakutatók. (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest,1977.)
2. Csonkaréti Károly: Honvéd Hadihajós Osztály (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest,1978.)
3. Mucs Sándor: Flottillások. A dunai katonai flottilla története. 1945-1985.- Csapattörténet sorozat. (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest,1981.)
4. Szórádi Zsigmond - Tálás Géza: A Magyar Néphadsereg jelvényei. 1945-1970. - A magyar Eremgyűjtők Egyesülete kiadása. Budapest, 1976.
5. Szücs László: Ötvenéves a Flottilla. (Magyar Honvéd. 1995. május 26. száma)
6. Ságvári György: Hajtóka színek, fegyvernemi jelvények, rendfokozati jelzések a magyar katonai egyenruhán 1945-1965 (Militari Modell Magazin 1992. 5. szám)
7. Honvédségi Közlöny 1993. 24. száma
8. Kiss András: A Magyar Honvédség újjászervezése. (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest,1995.)